

Zanimivosti.¹⁾

Za zemljepisca, narodoslovca in zgodovinarja zanimivo vprašanje je to: **Kako so prišli Američani v sedanjo svojo domovino?** Kakor vemo, uči naša krščanska vera, da so vsi ljudje od dveh roditeljev (Adama in Eve). Ker sta pa bila ta dva izvestno v Aziji, torej so morali priti ljudje od tod v Ameriko. A Amerika je od Azije popolnoma ločena. Torej bi se zdelo, da so v Ameriki morebiti ljudje drugega rodú. Ko bi bilo tako, potem bi naša sv. vera ne učila resnice. — No, to vprašanje ni tako težko, da bi moralo človeka pripraviti v dvome. Američani so namreč lahko — ne samo po jedni, celó po več potih — prišli v sedanjo domovino iz vshodne Azije.

Najprej je Amerika na severu le malo ločena od Azije. Loči jo namreč »Beringov preliv«, ki je samo 126 kilom. ali 17 z. milj širok. Ali niso mogli prehoditi zamrznega preliva? Da so v istini prišli severni Američani iz Azije, priča podobnost med njimi in med Mongolci v Aziji. Isti značaj na obrazu, posebno pa male, vderte oči. Pa tudi po drugi poti so hodili. Ako pogledaš na zemljevidu oni del tihega morja, ki je nekako ob 55. in 56. stopinji severne širjave, vidiš celo vrsto otokov, kakor bi bili nabrani na vrstico. To so Aleuti, ki vežejo (azijski) polotok Kamčatko z (američanskim) Alasko. Na Kamčatko pa tudi ni Bog vé kako težko priti. Od japonskega otoka Jesso so zopet kakor v vrsto nabrani Kurili, mali otoki, katere so brodarji brez posebnega poguma in nevarnosti prebrodili. Zato ni čudno, ako se nahaja pri nekaterih Indijancih

(pri več nego 20 rodovih) sporočilo, da so prišli od severa sem. Južna Amerika je dobila vsaj velik del svojih prebivalcev iz Severne Amerike. To pričajo enakosti telesne, n. pr. v čepinji. A prav v Južni Ameriki se nahaja med drugimi Indijani nekak malajski značaj. Po morju so tudi Malajci prihajali v Ameriko.

Dr. Fr. L.

Učeni egiptolog in zbiratelj egiptovskih starin, američan Wibour, naznanja (kakor piše laški list »L'Amico delle Famiglie«) v listu iz Luxorja (stare Tebe), da je kupil kamen napisan z hijeroglifi, posebno tehtovit za **egiptovskega Jožefa**. Tekst ima razločno napisano ime nekoga dosedaj še popolnoma nepoznanega faraona. Pripoveduje, da je za njegovega vladanja neki Chit-he (Jožef) odvrčeval z nabožnimi obredi in drugimi sredstvi zeló veliko nesrečo, katera je imela zadeti Egipet, ker Nil že celih sedem let ni poplaval dežele. To se zлага z Jožefovim prerokovanjem o sedmih nerodovitnih letih. Tudi v nekem drugem spisu, izkopanem blizu »El-Kab«, kateri je izmed let 1800—1700 pr. K., čita se o večletnem pomanjkanju, katero je trlo tačas Egipet.

Lekše.

Darwinizem. Nekdaj, še pred kakimi 10 leti, je imel med učenjaki-prirodoslovci veliko veljavo Darwin in njegov nauk — darwinizem. Dandanes so véliki učenjaki ta nauk popustili, ker so spoznali, da je napačen. Vendar se nahaja še tu pa tam kak učenjak nižje vrste, kateremu Darwinovi nauki jako ugajajo, da jih zato tudi drugim priporoča. Celó po srednjih šolah se menda sliši časih

¹⁾ Pod tem naslovom bomo objavljali razne zanimive stvari iz vseh strók. Nekateri naročniki so se izrazili, naj nikar celih razprav ne devamo na platnice. A praznih tudi ne pošiljamo radi med svet, dasi bi bilo to ceneje. — Na 3. str. platnic šte. 5. vrsta 14. čitaj: v nižini, ne pa: v višini.

kak Darwinov nauk, le ime njegovega začetnika se ne pové. Škoda, da se ne poučijo taki gospodje o tem, kaj pravi o Darwinu novejše, sploh temeljito znanstvo. — Anglež Charles Darwin je bil rojen dné 12. februarija 1809 in je umrl 19. aprila 1882. L. 1859. je izdal knjigo »On the origin of species«, v kateri razkazuje, kako so nastale vrste rastlin in živalij. V obče so učili in učé prirodopisci, da so vrste rastlin in živalij nepremeljive, da so torej že iz prva, od stvarjenja sém take, kakoršne so dandanes. Darwin je pa učil, da se vrste preminjajo, da se nižje in nepopolne vrste razvijajo v višje in popolnejše, da se torej vse giblje in neprestano napreduje.

Jako poučno bi bilo, da bi razložili ves sestav Darwinov, toda za nekatere čitatelje bi bil vsaj predolgočasen, ako ne pretežak. Zato bomo povedali le nekatere posebno zanimive stvari o tem nauku in njegovi zgodovini.

Najprej je zanimivo to, da se Darwin ni opiral na nikak izvesten in jasen dokaz, ko je trdil, da se je preminjala vrsta v vrsto. Nikjer ni mogel reči: Vidite, to se je premenilo, ta-le vrsta je iz te vrste. Marveč opazoval je le nekatere majhne premembe pri domačih rastlinah in živalih, kakoršne vsakdo pozna. Vsakdo vé, da se zvržejo mladiči po »starih«: ako so stari prav krepki in veliki, ako imajo neko posebno barvo, skoro izvestno so tudi mladiči taki. Kdor zna torej prav umno izbirati stare za pleme, on izboljša svoje živali ali jim polagoma priredi posebno lastnost. Vendar pa ta ni nikdar taka, da bi se ne strinjala z vrsto in njenim značajem.

Darwinu in pa njegovim učencem je bilo to opazovanje dovolj, da so kar o vsem rastlinstvu in živalstvu sklepali:

Vse se preminja, vse se razvija, vrsta se izpopolnjuje v višjo vrsto.

Dasi ni Darwin imel dokazov za svoje trditve, vendar je njegov nauk jako ugajal mnogim prirodoslovcem in poprijeli so se ga zares prav strastno. Malokdaj je imel kak nauk tako udane učence, kakor darwinizem. Pa ne samo nekateri učenjaki so se poprijeli darwinizma, ampak tudi širše občinstvo se je zanimalo za ta novi nauk, kateri mu je bil tako po godu. Ako je namreč Darwinov nauk resničen, potem seveda ni res, kar pravi sv. pismo, da je ustvaril Bog »travo in drevje, ki rodi sad po svojem plemenu... žive stvari po njih plemenu... zverine po njih plemenih... laznino po nje plemenu«. (I. Mojz. 1, 12. 24. 25.) Zlasti pa je jeden nauk v njegovem sestavu imeniten, nauk, ki ga je učil natančneje še le v poznejši svoji dôbi (The descent of man, and on selection in relation to sex, 1871.), da je človek nastal iz opice. Sicer je ta nauk samo posledica njegovih prvih naukov, a vendar se dolgo ni upal sam izreči te misli. Njegovi učenci in pristaši pa so takoj našli to sladko zrno za svoje zobe in učili na ves glas, da je človek iz opice. Ko so se ti nauki čim dalje bolj razširjali, bilo je veliko hrupa na desni in levi zaradi tega. Na Angleškem se je Darwinu tudi pridružil Wallace; sloveča Lyell in Huxley sta mu pritrdjevala le nekoliko, a Louis Agassiz, ki je prvak na tem polju, ustavil se je tem naukom odločno in dokazal njihove zmote. (Spisal je: Contributions of the Natural History itd.). Francozi se večinoma niso sprijaznili z Darwinom; veliki Cuvier, ki je učil nasprotni nauk, bil jim je veljavnejši, nego čudni Anglež. Zato je pa na Nemškem evetela Darwinu tem lepša pšenica. (Dalje.)

Zanimivosti.

(Dalje.)

Najkrepkeje so se prijeli darwinizma E. Häckel — Darwinov »Statthalter« na Nemškem, K. Vogt, Büchner, Caspari, G. Jäger, Osk. Schmidt (»die Anwendung der Descendenzlehre auf den Menschen«); ozirajoč se na jezikoslovje je učil darwinizem Avg. Schleicher (»die Darwin'sche Theorie und die Sprachwissenschaft«, 1865); drugi so se ozirali na verstvo, pravnost itd. V modroslovnem velikem sestavu je uporabljal v novejšem času darwinizem Anglež H. Spencer.

Čujmo, kako je Häckel delal za svoj nauk. Spisal je več knjig, n. pr. »Natürliche Schöpfungsgeschichte«, 1868; »Anthropogenie«, 1874. A pri tem ni bil jako natančen in izbirčen. Hotel je n. pr. pokazati čitateljem, da je prvotno stanje (embryo) človekovo prav tako, kakor stanje psa ali opice. V ta namen stavi čitateljem pred oči — kaj menite, tri slike? Kaj še! Jedno sliko je dal trikrat natisniti, zaradi česar pač ne more nihče več dvomiti, da je prvotno stanje človekovo prav tako, kakoršno je pri psu in opici. Ko ga je nekdo dostojno zavrnil zaradi takega ravnanja, ozmerjal ga je Häckel v nekem drugem delu. Ako ni šlo drugače, izmislil si je Häckel kaj takega, kar mu je ugajalo. V »Anthropogenie« je mnogo slik čisto izmišljenih in neresničnih. Kadar si ne more pomagati drugače, kopiči trditev na trditev brez dokaza, ponavlja vedno staro pesem in zahteva, da mora vsakdo njemu verjeti. Ako pa le nečejo verjeti in mu ugovarjajo, tedaj jih zmerja in grdi, imenuje jih nezmožne (impotent) za vedo, zaslepljene, njih nazore na-

zivlja predsodke. Ako pa še tako streljivo nič ne pomaga, potem pa gre kar s celo vojsko nad nasprotnika, češ da je nasprotnik napredka, da dela za mračnijaštvo itd., sploh vso stvar zavleče na politično polje. Tako je znal zagovarjati in dokazovati Darwinov nauk glasoviti Häckel. Pa tudi drugi Darwinovci niso delali vselej bolje.

Darwin sam tudi ni mogel navesti trdnih, ali kakor pravimo, pozitivnih dokazov za svoje trditve. Zakaj kdor samo pokaže, kako bi se kaj utegnilo zgoditi, ni dokazal še nič; treba je pokazati, da se je v istini zgodilo, potem mu verjamemo. Darwin je pokazal, kako se preminjajo pasme (Race), nikakor pa ne, da se preminja vrsta v vrsto, pes v mačko, ali mačka v psa. Zato pa so se oglasili drugi možje, ki so dokazali, da je Darwinov nauk vseskozi ali neutemeljen, ali prenačljjen, ali nedosleden, kakor posebno nemški botanik A. Wiggand, ki je spisal večje delo: »Der Darwinismus und die Naturforschung Newtons und Cuviers«, (3 zv., 1874 do 1877) in pa pl. Baer, ki se je uspešno bavil z embrijologijo, a ni našel nikjer razlogov za Darwinov nauk.

Darwinizem je bil »znamenje časa«, to se pravi, ljudje so si želeli takih naukov in jih zato z veseljem pozdravili. Med učenjake je bila zašla navada, zagovarjati in hvaliti darwinizem. A dandanes? Sedaj odmeva le še tu in tam Darwinovo ime, nikakor pa nima več onega slovesa, kakor nekdanj. Kadar se prirodoznanci zbirajo na shodih, puščajo v nemar neznanstveni »boj za bitje ali življenje«, in se pečajo z istinitimi

predmeti, kateri se razkrivajo dan na dan čudečemu se svetu.

Zakaj vendar še dandanes kak površen prirodoslovec hvali Darwina in darwinizem? Ker premalo temeljito čita o sedanjem napredku prirodoslovja in ker misli, da je imenitno izgovarjati to

ime, kakor se zdi imenitno dečku, ako more zatakni za klobuk pavovo pero. Zlasti pa dajejo nekateri vedno radi kako breo svetemu pismu, kakor bi ne bilo resnično, marveč izmišljeno, in kakor bi bil razkril še le Darwin svetu pravi nauk o početku življenja. (Konec.)

Knjižice, primerne za šolska darila ob koncu leta:

Jezus, dobri pastir, to je, **lepe molitvice pri sveti maši** itd. Trdo vezana 20 kr., v usnju 36 kr., v usnju z zlatim obrezkom 50 kr.

Molitvene bukvice za pobožno mladost. Z navadnimi mašnimi molitvami itd. Trdo vezana 20 kr., v usnju 35 kr., v usnju z zlatim obrezkom 48 kr.

Spomin na Jezusa pri sveti maši. Trdo vezana 20 kr., v usnju 35 kr., v usnju z zlatim obrezkom 48 kr.

Te knjižice so še posebno lično vezane, da so primerne za darila. Dobé se v raznih barvah. Gg. katehetje naj blagovolé pri naročilih naznaniti, ali jih želé za darila, ali ne.

Katoliška Bukvarna.

Knjige po znižani ceni.

„Drobtinice“, poprej letnik po 1 gld. 20 kr., dobé se sedaj po 60 kr. vezane in sicer od leta 1887, 1888, 1889 in 1890. — Dalje zlata knjiga: „Narlepša čednost“ 50 kr. — „Pogledi na oni svet“ 30 kr. — „Krščanska izreja“ 15 kr. — „Papeževa nezmotljivost“ in „Zlatomašnik Leon XIII.“ po 6 kr., kakor tudi še nekoliko zvezkov „Glasi Katoliške družbe“ in „Dominik Savio“

Vse te knjižice se dobivajo v

„**Katoliški družbi**“,
Stari trg šte. 13.

Dr. Joh. Bapt. Weiss

Weltgeschichte.

Dritte verbesserte Auflage

Slavno veliko zgodovinsko delo Weiss-ovo vrlo napreduje v 3. izdaji, katero prireja vseučilišna založna knjigarna Styria v Gradcu. Dosedaj je izšlo 40 zvezkov; poslednji zvezki obdelujejo: Papst Innocenz III. — Das vierte lateranensische Concil. — Kaiser Friedrich II. — Der Untergang des staufischen Hauses. — Ludwig der Heilige. — Čitatelje opozarjamo na to velevažno znanstveno delo.